

3. Literatuur tijdens de roerige jaren zestig, BRD 1961- 1969.

ORIËNTATIE

Lees voor het beantwoorden van de vragen de hoofdstukjes '[Literatuur tijdens de roerige jaren zestig, BRD 1961-1969](#)' in het naslagwerk literatuur op de website van het Duitslandinstituut.

1. In de jaren zestig ontstaan in de BRD nieuwe opvattingen over literatuur. Welke kenmerken heeft de literatuur die uit die nieuwe opvattingen voortkomt?
2. Hoe zou je kunnen verklaren waarom deze nieuwe literatuuropvattingen juist toen ontstonden?
3. De Gruppe '61 kan in een aantal opzichten vergeleken worden met de *Bitterfelder Weg* die in 1958 in de DDR ontstond. In welk opzicht komen deze bewegingen overeen? Wat zijn de verschillen? Lees [in het Naslagwerk Literatuur](#) van het Duitsland Instituut meer over de *Bitterfelder Weg*.

ACHTERGROND

Zoek op [duits.de](#) de paragraaf Literatuur wordt politiek.

1. Bekijk het schilderij *Wald auf dem Kopf* (1965) van Baselitz. Wat wilde hij daarmee zeggen, denk je?
2. Er staat nog een kunstwerk afgebeeld met de titel *Onkel Rudi*. Beantwoord deze vragen: Wat zie je? Wat denk je? Wat vraag je je af?

3. In 1961 vond in Jeruzalem het proces tegen Adolf Eichmann plaats, die de Holocaust georganiseerd had. Bekijk op youtube [het filmpje](#) daarover. De Nederlandse schrijver Harry Mulisch was als journalist daarbij aanwezig. In zijn verslag *De zaak 40/61* beschrijft hij zijn indrukken. Waarom wilde Mulisch bij dat proces aanwezig zijn? Lees voor je antwoord [dit fragment](#) op [lezenvoordelijst.nl](#) over het boek.

LEESOPDRACHT 1

Een indrukwekkend voorbeeld van *Vergangeheitsbewältigung* in Duitsland is het werk *Die Ermittlung* van Peter Weiss. Tussen 1963 en 1965 vonden in Frankfurt am Main de Auschwitz-processen plaats. Peter Weiss bewerkte de protocollen van deze processen in zijn theaterstuk *Die Ermittlung*, dat direct in 1965 op het toneel kwam.

Bekijk op youtube [in deze documentaire](#) over Peter Weiss het gedeelte dat over het theaterstuk *Die Ermittlung* gaat. [Min. 32:15 – 36:55]

1. Welk taboe wordt met dit theaterstuk doorbroken?
2. Welk effect beoogde Weiss toen hij de protocollen tot een toneelstuk bewerkte?
3. Vind jij dat dit theater is? Waarom ?
4. De volgende twee citaten uit het theaterstuk worden uitgesproken door aangeklaagde voormalige SS-ers. Lees de citaten en beschrijf hun standpunt. Hoe reageren zij op de aanklachten tegen hen?

„Wir alle
 das möchte ich nochmals betonen
 haben nichts als unsere Schuldigkeit getan
 selbst wenn es uns oft schwer fiel
 und wenn wir daran verzweifeln wollten
 Heute
 da unsere Nation sich wieder
 zu einer führenden Stellung
 emporgearbeitet hat
 sollten wir uns mit anderen Dingen befassen
 als mit Vorwürfen
 die längst als verjährt
 angesehen werden müßten“

bron: <http://zeitgeschichte-online.de/geschichtskultur/vom-ende-aller-gewissheiten-auschwitz-auf-der-buehne>

"Jedes dritte Wort schon in unserer Schulzeit - handelte doch von denen - die an allem schuld waren - und die ausgemerzt werden mußten - Es wurde uns eingehämmert - daß dies nur zum Besten des eigenen Volkes sei - In den Führerschulen lernten wir vor allem - alles stillschweigend entgegenzunehmen - Wenn einer noch etwas fragte - dann wurde gesagt - Was getan wird geschieht nach dem Gesetz (!) - Da hilft es nichts - daß heute die Gesetze anders sind - Man sagte uns - Ihr habt zu lernen - ihr habt die Schulung nötiger als Brot - Herr Vorsitzender - Uns wurde das Denken abgenommen - Das taten andere für uns"

bron: <http://www.workpage.de/kst.php>

LEESTIPS:

Weiss, Peter (1963). *Die Ermittlung*. (Toneel)

Filmtips:

von Trotta, Margarethe (2012) *Hannah Arendt*

Ricciarelli, Giulio (2014) *Im Labyrinth des Schweigens*

Kraume, Lars (2015) *Der Staat gegen Fritz Bauer*